

Esze: Most én szeretnék valamit kérdezni, ha meg nem sértem nagyságodat.

A fejedelem: Kérdezz, Tamás!

Esze: Minek nézi Rákóczi fejedelem a jobbágyot?

A fejedelem: Ha magyar, akkor édestestvérem.

Esze: Jónak látja a fejedelem, hogy ennek az országnak minden terhét a nép nyakába rakták?

A fejedelem: Bizony nem látom jónak. Mindenki adózon egyformán az után, mije van. Hallottad már ezt a szót, hogy közteherviselés?

Esze: Nem hallottam, de szép szó. Elgondolom most, hogy ez az ország mindent megadott Rákóczinak, amit ember kívánhat és ha nagyságod mindezt a kard élére veti, akkor nem magáért teszi, hanem azokért, akiktől mindent elvettek.

Esze Tamás keménynézésü szeme egyszerre elhomályosodott és esetlen merészséggel odatartotta kérges nagy tenyerét a nagyur elé...

— Uram, vezérem — mondta Rákóczi keze fölé hajolva — én elhozom a parasztságot és ne felejtse el nagyságod: akié a nép szive, azé az ország!

— Nem felejttem el, Esze Tamás ezredes uram!

És midőn a paraszt szinte ijedten kapta fel a fejét, a fejedelem azt mondta:

— Mert én kegyelmedet a nemzeti hadsereg első ezredes kapitányává teszem.

(Herczeg Ferencz).

A gyermek

Bem apó 1849 március II-én szétverte a Nagy-Szeben előtt álló oroszokat és a várost elfoglalta. Ez a kis magyar sereg, amely a kegyetlenül hideg január és február hónapokban többször villámsebessen átrobogott Erdélyen, üldözve az ellent, vagy üldöztetve az ellenségtől, végre újra olyan helyre jutott, ahol egy kicsit megpihenhetett.

Este kilenckor lett vége az ütközetnek. Ekkor az orosz trombiták megfújták a hátrálót, s a szászok kétségbeesve látták a győzhetetlennek hitt segélycsapatok gyors kitakarodását a városból. A magyar ágyuk néha még megdörrentek, puskalövés is gyakran hallatszott, de már a külvárosban fölzendült az „Éljen a magyar!” kiáltás, amely egyre közelebb hömpölygött. S a gránátok által fölgyújtott házak lángjában lehetett már látni a vörössapkás II-ik zászlóalj honvédeit, amint óvatosan, fölfont, szuronyos puskával nyomultak befelé a belvárosba.

A kapuk zárva, az ablakok sötétek, — a rossz lelkiismeret elrejtőzött s remegve várta Bem ítéletét.

A huszárok az oroszok után ugrattak, a gyalogság pedig négyszögben fölállt a nagy piacon. Ekkor lovagolt be Bem és tábornoka, amelyet a sereg riadó éljenzéssel fogadott. Majd az ágyuk jelentek meg dübörögve a téren s nagyot-zökkentek, amikor egy elesett orosz katona holttestén vágtak keresztül.

A hideg éjben három alak levett kalappal állt Bem lova előtt. Az öreg ur igen szigoruan, nyersen beszélt hozzájuk. Összeszidta őket hazaelles magatartásukért, aztán felsorolta, hogy mit kíván tőlük serege számára, majd intett Czecz ezredesnek, aki az egybegyűlt tiszteteknek kiadta a legénység számára a parancsot, hogy aki rabolni, erőszakoskodni mer, vagy aki a legkisebb fegyelmezetlenséget követi el, azonnal agyon lövetik.

Ez nyugtatta csak meg a polgármestert és a két tanácsnokot, akik azt hitték, hogy Bem szabad zsákmányolást engedni a városban. Föllélegzettek és eget-földet ígértek a fáradt magyar sereg számára.

Jól is lakott a sereg egy hónapra. Ellátta magát azonkívül ruhával, csizmával, lőszerez. Volt ott olyan katona, aki három hónap óta a fagyos havon, a csillagos ég alatt hált, képzelhető, hogy ez milyen kéjjel nyújtózott a jól párnázott szász ágyakban.

Bem és tisztjei vacsoránál ültek. Az öreg rendszeren egyedül és igen szerényen szokott enni, de kiváló alkalmakkor tisztjei közt maradt, hogy gyönyörködhessék örömeikben.

Egyszer csak észreveszi Kiss Sándor ezredes, hogy egyik főlshológáló katona egy tizenégy-tizenötéves fiut kí akar tiszgálni a szobából.

— Honvéd! — szól a legénynek — mit akar az a gyermek?

— Mindenáron Bem tábornok ural akar beszélni.

— Hozd ide!

A honvéd odavitte a fiut.

— Mit akarsz, kis fiam, Bemtől?

— Meg akarom kérni, hogy vegyen be katonának.

— Nagyon fiatal vagy te még arra.

— Majd megöregszem a csatatéren.

— Kissnek tettett a felelet, s elmondta Bemnek. A tábornok odahívta a fiut.

— Ki vagy fiacskám?

— Sándor Miklós. Vegyen be tábornok ur. Apámat, anyámat, rokonaimat az oláhok megölték, engem egy pap megmentett és idehozott; magam vagyok az egész világon. Valami hasznomat csak veszik.

Bemnek lefordították a feleletet. Az öreg megsimogatta a

gyermek fejét.

— Mit csináljunk vele? Hová dugjuk be?

— Tábornok ur, a 37-ik zászlóaljnál ma elesett a kisdobos. Talán annak jó lesz.

— Ezredes ur — fordult Bem Czechez —, adja ezt a gyermeknek írásba s küldjön le vele a 37-ik zászlóaljhoz egy honvédet.

Mikor a fiunak ezt megmondták, örömeiben kezet akart csókolni Bemnek.

— Hohó, fiul — szólt Kiss Sándor — most már katona vagy, ne csókolgass kezet senkinek. Aztán tanuld meg még az éjjel verni, hogy „Előre!”

* * *

Forró augusztusi nap volt. Déva vára mélán nézett le a sikra, hol Bem hadseregének utolsó maradványa lerakta az osztrákok előtt a fegyvert. Simbsen tábornok kiadta a parancsot, hogy a beteg és sebesült honvédeket el kell eresztetni, a többit pedig erős fedezet alatt Nagyváradra kell kísérni.

Mindenki tudta, hogy ott a besorozás vár rájuk.

A sereg szélén állt a 37-ik zászlóalj töredéke. A többi elhullott véres csatákban, vagy elszéledt a balsors csapásai alatt.

Brunner ezredes és több osztrák tiszt sorra vizsgálta a leányeket. Így érték Sándor Miklóshoz, aki legszélről állt feszes tartásban.

— Te is katona vagy? — kérdé jóakaratu gunnyal az ezredes.

— Igenis, az vagyok — felelt Sándor, katonásan szeme közé nézve az ezredesnek.

— Mi gyermekekkel nem harcolunk, kergessétek el! — szólt az ezredes.

Sándor elvörösödött.

— Ezredes ur, tizenkét csatában voltam, küzdöttem oroszokkal, osztrákokkal, oláhokkal, sebet kaptam, épp olyan katona vagyok, mint a többi.

— Eh, ne feleselj, eredj a pokolba, csak nem leszünk olyan emberevők, hogy ilyen fiatal gyerekeket besorozzunk — felelt Brunner, akiben láthatólag a jóindulat dolgozott.

Sándor összetette a kezét:

— Ne szégyenítsen meg, ezredes ur, együtt harcoltam, együtt is akarok szenvedni bajtársaimmal. Az ő sorsuk az én sorsom, nem hagyhatom el őket.

— Különös faj, kemény faj — mormogta magában —, ezt nehéz lesz megtörni. Hát maradj! — tette hozzá hangosan — majd meglátom, mit csinálunk veled.

Azzal sarkonfordult s otthagya a kopott honvédeket.

* * *

A csapatot, amely a fegyvertelen honvédeket Déváról Magyarországra kísérte, Brunner ezredes vezette.

A felügyelet nem volt valami szigorú. Az ezredes katona volt és nem porkoláb, s röstelte a megbízatást. Azért csak vállaltvont, mikor reggelenként jelentették neki, hogy tiz-tizenöt magyar ismét megszökött az éjjel.

Egyszer aztán azt jelentették neki, hogy a 37-ik zászlóalj-ból már csak egyetlenegy honvéd van, az is fiatal gyerek.

Azt aztán Brunner maga elé rendelte.

— Miért nem szöktél meg te is?

— Nem lehet, ezredes ur.

— Hogyan?

— Én bekönyörögtem magam, az ezredes ur megengedte, hálátlanság lett volna megszökni.

— De mikor a társaidd mind megszöktek.

— Azoknak szabad, de nekem más helyzetem van. Én gyávának látszanám, ha megtenném.

Az ezredes megveregette a vállát és szólt:

— No hát, ezennel megengedem, hogy menj, amerre akarsz, élj boldogul!

A fiu megköszönte, szalutált és eltávozott. Az ezredes sokáig nézett utána, s aztán megfuvatta a trombitát és elindította csapatját. Még pedig vissza, Déva felé.

(Rákosi Viktor).

Bucusz az iskolától

Mért is oly gyöngé a szó
a gyermeki ajkon?
mért nem angyal trombitája
mostan az én hangom?
Beleharsognám az Égbe:
Nagy, nagy nap van itten!
Kedves Tanító Urunkat
áldja meg az Isten!
Áldja meg a drága szívét,
hogy tudott szeretni,
azt a sok-sok szeretetet
nem fogjuk feledni!
Áldja meg két szemét, mellyel
a szívünkig látott,
s Napként növelte abban a
hit- s tudásvilágot!
Áldja meg a szava mézét,
a mosolyt az arcán:
drága kincs lesz nekünk ez az
életünk nagy harcán,
Azon a nagy nehéz harcon,
melynek vágya éget,

melyre talizmánként visszük
a sok szép emléket.
Messze megyünk, egyre messzebb,
de amíg csak élünk,
egy-egy futó pillanatra
mindig visszatérünk,
s nem találjuk tán itt azt, ki
bezárt a szívébe? . . .
jó Tanítóurunknak a
szívünkben a képe!
Ezt a képet megőrizzük
szüleinké mellett . . .
— hogy ezt mostan megvallhassuk,
szólnom azért kellett!
Bucusz-napja ez ma nekünk
e szép iskolában . . .
és most a lelkünk kertjében
esupa szent virág van!
Jó tanító Ur szívére
hintjük a virágot:
áldja meg az Isten, ha csak
már valakit áldott!

Balázs Győző.